

برنامه ریزی فضاهای امن شهری مبتنی بر تفکیک جنسیتی با رویکرد CPTED (نمونه موردی: محله

فرهنگیان، شهر بناب)

حسین کلاتتری خلیل آباد^{۱*}، روناک اردلانی^۲، سروه سراجی^۳، عطیه پوراحمد^۴

^۱ دانشیار و عضو هیئت علمی جهاد دانشگاهی

^۲ دانشجوی کارشناسی ارشد برنامه ریزی شهری دانشگاه آزاد اسلامی واحد یزد، گروه شهرسازی، یزد، ایران

^۳ کارشناسی ارشد برنامه ریزی منطقه‌ای دانشگاه آزاد اسلامی واحد قزوین، گروه شهرسازی، قزوین، ایران

^۴ دانشجوی کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه ریزی شهری، دانشگاه تهران

(تاریخ دریافت: ۹۲/۰۲/۱۵ تاریخ پذیرش: ۹۲/۰۵/۲۵)

چکیده

امروزه توجه به مفهوم امنیت شهروندان و روش‌های ارتقای آن، از اولویت‌های اساسی حرفه‌مندان و نظریه‌پردازان شهری محسوب می‌شود. جدای از اثرات اجتماعی و فرهنگی ناشی از برنامه‌ریزی و طراحی محیط‌های امن شهری بر الگوهای رفتار شهروندی و بهبود کیفیت محیطی نواحی سکونت، تبیین ویژگی و اثرات مرتبط بر نقش کالبدی شهر بر کاهش جرایم شهری یا کاستن از وقوع جرم، موضوع مستقل و با اهمیتی است که در قالب نظریه‌های نوین شهرسازی و نقش کالبدی شهر (برنامه‌ریزی و طراحی شهری) در کاهش و پیشگیری از جرایم شهری اشاره می‌شود. این امر به این دلیل اهمیت دارد که در فرآیندهای برنامه‌ریزی فضاهای شهری کمتر به توانمندی‌های بالقوه مناطق شهر و ساختمان‌ها، در کاهش یا جلوگیری از جرائم، توجه می‌شود. امروزه حضور زنان در فضاهای شهری با عوامل متعددی محدود می‌شود. در حالی که دستیابی به جامعه پایدار و عادلانه بدون مشارکت و حضور فعال زنان امکان‌پذیر نیست. این امر نیازمند بازنگری در مبانی سیاست‌های شهر با تأکید بر نقش زنان به عنوان شهروند (نه جنس دوم) است. محله فرهنگیان واقع در شهرستان بناب به علت قرار گرفتن در حاشیه پیرامونی محدوده شهر دارای شرایط ویژه‌ای از نظر پراکنش زمین‌های بایر و باغ‌ها است که امنیت ساکنان بویژه زنان را به مخاطره انداخته است. بر همین پایه، در این نوشتار سعی شده است با تکیه بر روش توصیفی - تحلیلی و استفاده از داده‌های اسنادی، مرور متون و منابع و برداشت‌های میدانی از طریق پرسشنامه به معایب و مزایای تفکیک جنسیتی در برنامه‌ریزی کالبدی با توجه به رویکرد CPTED در قالب جدول سوات پرداخته شود و در نهایت پیشنهادها و راه‌حل‌های بنیادی از جمله احداث لبه تجاری فعال و پرورش اقتصاد شبانه، حذف فضاهای خاموش و... در جهت بهبود الگوی برنامه‌ریزی شهر ارائه شود.

واژگان کلیدی: فضای شهری، فضای عمومی، امنیت، تفکیک جنسیتی، CPTED.

۱. افروغ، عماد (۱۳۷۷)، *فضا و نابرابری اجتماعی*، ارائه الگویی برای جداگیزی فضایی و پیامدهای آن، انتشارات دانشگاه تربیت مدرس، تهران.
 ۲. پیرس و رابینسون (۱۳۸۸)، *برنامه‌ریزی و مدیریت استراتژیک*، ترجمه سهراب خلیلی شورینی، انتشارات یادواره کتب.
 ۳. رفیعیان، مجتبی و علی عسگری (۱۳۸۱)، *سالمندان و ضرورت آمایش فضاهای شهری*، همایش بین‌المللی سالمندان، دانشکده بهزیستی و توانبخشی دانشگاه تهران.
 ۴. زنجانی‌زاده، هما و اعزازی، شهلا (۱۳۸۱)، «زنان و امنیت شهر»، *مجله ادبیات و علوم انسانی مشهد*، شماره ۳۴.
 ۵. ساروخانی، باقر. نویدنیا، منیژه (۱۳۸۵)، «امنیت اجتماعی خانواده در محل سکونت در تهران»، *فصلنامه تأمین و رفاه اجتماعی*، ش ۲۲.
 ۶. صالحی، اسماعیل (۱۳۸۷)، *ویژگی‌های محیطی فضاهای شهری امن*، مرکز مطالعات و تحقیقات شهرسازی و معماری ایران، تهران.
 ۷. ضابطیان، الهام و رفیعیان، مجتبی (۱۳۸۷)، «درآمدی بر فضاهای امن شهری با رویکرد جنسیتی»، *مجله جستارهای شهرسازی*، شماره ۲۵-۲۴.
 ۸. ماندل، رابرت (۱۳۷۹)، *چهره متغیر امنیت ملی*، ترجمه پژوهشکده مطالعات راهبردی، پژوهشکده مطالعات راهبردی، تهران.
 ۹. محمدی، مریم (۱۳۸۷)، «بررسی ملاحظات جنسیتی در برنامه‌ریزی و طراحی شهری: زنان و رویکرد عدالت جنسیتی در توسعه پایدار»، *مجله جستارهای شهرسازی*، ش ۲۴-۲۵.
 ۱۰. مدنی پور، علی (۱۳۷۹)، *طراحی فضای شهری: نگرشی برفرآیند اجتماعی - مکانی*، ترجمه فرهاد مرتضایی، شرکت پردازش و برنامه‌ریزی شهری، تهران.
 ۱۱. مودن جامی و محمد هادی (۱۳۸۷)، «مقدمه‌ای بر امنیت و مؤلفه‌های آن»، *فصلنامه دانش انتظامی*، پیش شماره ۱.
12. Brown low, Alec (2005), "A geography of men- sfear, Department of Geography and Urban studies", Temle University, Philadelphia, PA 19722, Geoforum 36, www.elsevier. Com/locate/geoforum.
 13. Cozen, P.M; saville, C; Hillier, D (2005), *Crime prevention through environ mental design (CP TED): a review and modern bibliography*, **property Management**, Vol.23No.5,pp.328-356.
 14. Howard, John (1999), "FEAR of CRIME", **society of Alberta**, www.elsevier.com.
 15. John M. Lubuva and Anna Mtani (2004), "Urban space and security: Acase of the Dares salaam", **safety Audits for woman**, Dar es salaam, Tanzania, p13-17.
 16. Kelly, Eric Damian, Crabtree, Dain (2009), **Securing The Built Environment: An Analysis Crime Prevention Through Environmental Design**, Ball State University, Muncie, Indiana.
 17. Koskela a, Hille, painb, Rechel (1999), "Revisiting fearahd place: women's fear of attack and built Environment". **A Department of Geography**, university of Helsinki.
 18. Lipton, Stuart (2003), **The value of public space: How high quality parks and public spaces create economic, social and environmental value**, www.cabespace.org.ukAvaliablefrom
 19. Lynch, Kevin (1972), **The openness of open spcee**, Arts of environment Aidan Elis.
 20. Lyon, David (2007), *Surveillance, Security and Social Sorting Emerging Research Priorities*, **International Criminal Justice Review**, September, vol. 17 no. 3 161-17.
 21. Minnery, John, Lim, Bill (2005), "Measuring Crime Prevention Through Environmental Design", **Journal of Architectural And Planning Research**, vol. 330
 22. p. Cozens (2008), **Crime Prevention through Environmental Design in western Australia: Planning for Sustainable Urban Futures**, Department of Urban and Regional Planning, Curtin University of Technology, Western Australia.
 23. Reynald, Danielle M. , Elffers, Henk (2009), *The Future of Newman's Defensible Space Theory Linking Defensible Space and the Routine Activities of Place*, **European Journal of Criminology**, January, vol. 6 no. 125.23-
 24. Roth rock, Sara E (2010), **Antiterrorism design and public safety : reconciling CPTED with the post**, Massachusetts Institute of Technology, Dept. of Urban Studies and Planning.
 25. Un-habitat(2007), **enhancing urban safety and security: global report on human settlement 2007**, Nairobi, Kenya.
 26. Walzer, M (1986), *Pleasures and costs of urbanity. Dissent 33 (4). pp 420475* Walzer Woolley, H, (2003) *urban open spaces*. Landon, spon press.